

TIJDSCHRIFT van de NEDERLANDSE GENEALOGISCHE VERENIGING
AFDELING BETUWE

AQUA VITAE

2017 Jaargang 19 nummer 1

Inhoudsopgave

3. Van de voorzitter
5. Oom Jan - Stamboom in beeld, Filippus Tepper
8. Kersenplukkers op Thedingsweert, Johan Yntema
9. De vrouw in de genealogie, Filippus Tepper
Bij de Voorplaat
10. In memoriam Wim van de Westeringh, Jan Hoogendoorn
12. Schatgraven op Internet, H.C. van Soest
14. Kersenplukkers: drank en verdiensten, Johan Yntema
18. Honkvast in Kesteren, Lex van der Linden
20. Mijn verslaving, Wim Fase
21. Uw vereniging - De bibliotheek, Peter van Maanen
22. Een weddenschap met gevolgen, Dick G. van Maren
25. Hans von Haeften, generaal en archivaris, Paul Welling
37. Uw vereniging - Lezingenprogramma voorjaar 2017
39. Colofon

Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur.

Inleveren van kopij vóór 1 augustus en 1 december. Afbeeldingen graag los erbij in een zo groot mogelijke resolutie (zoveel mogelijk pixels).

Losse tijdschriften € 2,50 per stuk (plus eventuele porto-kosten).

Nu ook op uw computer en tablet te lezen. Als u (als lid) hiervoor belangstelling heeft dan kunt u, na inloggen op de website van de NGV naar de afdelingssite van de Betuwe gaan. Daar vind u in het linkermenu op de 8e plaats van boven het menu 'Afdelingsblad'. Alle leden van onze afdeling kunnen het recente blad downloaden. Alle andere leden van de NGV kunnen de oudere exemplaren downloaden. Het exemplaar bevat afbeeldingen in kleur, welke zijn uit te vergroten op uw computer en desgewenst af te drukken. Ook doorzoeken gaat simpel.

Van de voorzitter

Terwijl overal om mij heen kerstversiering wordt aangebracht, zal ik wat licht laten schijnen over zaken die binnen onze vereniging spelen. Voordat ik dat doe, wil ik, zoals u van mij gewend bent, stilstaan bij een persoonlijke ervaring. Ik heb daarover al iets verteld tijdens onze afdelingsbijeenkomst in november. Ik heb toen een presentatie verzorgd over mijn ervaringen bij het opmaken en laten drukken van een zestal boeken. Aan het slot van die presentatie vertelde ik, dat ik een cursus volgde in het bouwen en onderhouden van een website. Deze cursus bestond uit 8 avondlessen aan de Volksuniversiteit Arnhem. Aan het einde daarvan beschikte ik over een mooie Nederlands- en Engelstalige website met mijn stamboomgegevens (op korte termijn nog beperkt bereikbaar). Ik ga daarop ook mijn eerder gepubliceerde boeken plaatsen.

De cursus koste wat (€ 230), maar dat was het naar mijn idee ook wel waard. Ik wist niet, dat het website bouwen tegenwoordig zo eenvoudig zou zijn. Het is net als autorijden. Je hoeft niet meer te weten wat onder de motorkap zit. Het is starten, gas geven en regelmatig brandstof (informatie) tanken. Kennis op het gebied van programmeren is niet meer nodig. Opvallend vond ik het grote aandeel pensionado's onder de deelnemers. Mocht u meer over de cursus en mijn website willen weten, dan kunt u mij daarover aanspreken op een van de komende afdelingsbijeenkomsten.

Landelijke ontwikkelingen

Mocht u het nog niet gemerkt hebben: de NGV is met een vernieuwingsslag bezig. In dat kader is op de landelijke ledenvergadering van 26 november een flinke stap gezet. Vrijwel unaniem is akkoord gegaan met het voorstel om begin 2017 het Verenigingscentrum te verhuizen naar de bovenverdieping in het gebouw van de Rijksmunt te Utrecht. Hiervoor zal een huurovereenkomst worden aangegaan. Het huidige eigen verenigingsgebouw in Weesp zal worden verkocht. Dit zal een flink bedrag opleveren, waarmee andere vernieuwingen kunnen worden gefinancierd.

Redenen voor de verhuizing zijn de oplopende onderhoudskosten en de lastige bereikbaarheid van het verenigingsgebouw in Weesp. In de Rijksmunt kan worden beschikt over een breed scala aan faciliteiten met een moderne uitstraling. Budgettair gezien heeft de verhuizing voorlopig geen consequenties. Als straks veel archiefmateriaal is gedigitaliseerd, kan de gehuurde ruimte worden teruggebracht en kunnen de huisvestingskosten omlaag.

Het Beleidsplan dat het landelijk bestuur presenteerde, viel qua inhoud in goede aarde. Qua leesbaarheid was wel wat aan te merken, maar dat zal wel goed komen. De slogan (missie) van de NGV wordt: In ieder huis een stamboom. Daarmede wordt ingespeeld op de toenemende belangstelling voor voorouders, zoals de hoge kijkcijfers van tv-programma's als Verborgen Verleden illustreren. Als NGV zullen we ons gaan promoten als een vereniging waar je als starter geholpen kan worden en kan bijleren.

Ledenbijeenkomsten en spreekuren zullen voorlopig nog belangrijke activiteiten blijven, maar het digitale kanaal zal sterk toenemen. Vandaar dat hard gewerkt wordt aan een nieuwe website. Tijdens de landelijke ledenvergadering is een veelbelovende proefversie getoond. De eindversie laat nog wel even op zich wachten (tweede helft 2017). Tegelijkertijd wordt gewerkt aan een nieuw contributiesysteem. Hierbij zal sprake zijn van een basisbedrag met toeslagen voor persoonlijke wensen zoals bijvoorbeeld een abonnement op een papieren of digitale versie van Gens Nostra. Het nieuwe contributiesysteem zal in 2018 een feit zijn.

Afdelingszaken

Op afdelingsniveau mogen we terugkijken op een geslaagde buitendag bij het Elisabeth Weeshuis in Culemborg. In 2017 willen we weer zoiets organiseren. Mocht u een suggestie hebben, laat dit dan weten aan een van onze bestuursleden. Als bestuur zijn we blij met Maja Westhoff als nieuwe redacteur van ons blad Aqua Vitae. Zij verzorgt voortaan de opmaak, drukken en distributie. Ik neem aan dat u deze verandering niet is ontgaan. De kopij levert ze niet, die komt van u, de leden. Onze oproep voor artikelen leverde veel respons en daarom vind u in dit exemplaar een aantal artikelen van nieuwe schrijvers. Bravo!

Een redacteur (webmaster) voor onze afdelingssite is nog niet gevonden. Mocht u zich willen aanbieden of iemand willen aanbevelen, laat dit dan ons weten. Het plan om najaar 2016 een gedegen cursus voor jongeren te starten is verdaagd naar najaar 2017. De komende maanden willen we hiervoor deelnemers werven.

Als laatste punt wil ik het overlijden van Wim van de Westeringh aansnijden. Hij was een van de oprichters van onze afdeling, een regelmatige bezoeker van onze bijeenkomsten en bovendien iemand die geregeld in ons blad Aqua Vitae publiceerde. Met veel respect denk ik terug aan mijn contacten met hem en ik wil zijn vrouw en nazaten veel sterkte toewensen bij zijn heengaan.

Afsluitend wil ik u een gezond en gelukkig 2017 toewensen en natuurlijk veel succes bij uw speurwerk en de eventuele publicatie daarvan. Graag tot ziens bij een van de komende bijeenkomsten.

Peter van Boheemen

Oom Jan - Stamboom in beeld

Mijn bejaarde tante had een tante en die tante had een prachtig fotoalbum. “Kijk” zei ze: “Dat is oom Jan”. En omdat ik zo’n lief neefje was zei mijn tante: “Ach, neem dat fotoalbum maar mee”. Een kinderhand is snel gevuld nietwaar. Maar wie was oom Jan? Want ik heb helemaal geen oom Jan. Dus begon ik mij wat meer te verdiepen in genealogie en werd vriend van het Centraal Bureau voor Genealogie en lid van de Nederlandse Genealogische Vereniging. Ook volgde ik een cursus Genealogie bij het Regionaal Archief Rivierland.

Ik kwam er echter al snel achter dat ik (oude) familiefoto’s toch leuker vind dan genealogie. Maar ook dat ik de afgebeelde personen wel wil kunnen plaatsen binnen het familie verband. Dat bracht mij op de gedachte om een fotoalbum met een genealogische bijlage als *stamboom in beeld* op te zetten. Dat brengt je op onbegaan terrein want een echte genealoog voert de gegevens van zijn onderzoeken in een genealogisch programma in en voegt daar eventueel nog wat (verkleinde) foto’s aan toe. Omdat ik altijd al belangstelling heb gehad voor oude foto’s beschik ik over een bescheiden collectie familiefoto’s, verkregen van overleden familieleden.

Maar hoe ga je de op de foto’s afgebeelde personen nu identificeren? Ik ben tot de conclusie gekomen dat je dat het beste doet door een combinatie van de geboortedatum en de geboortenaam van de afgebeelde persoon. Een naam kan nog wel eens veranderen, maar een geboortedatum maar zelden. Ik ben dus 19430118 Filippus Tepper. Mijn grootvader is 18790923 Filippus Tepper en mijn neef is 19470924 Filippus Tepper. Mijn dochters zijn 19770824 Annemarie Tepper en 19770824 Willemijn Tepper. Een tweeling dus.

Maar hoe ga je nu die foto’s zelf identificeren? Veelal staan er meerdere personen op afgebeeld. Ik ben tot de conclusie gekomen dat je dat het beste doet door een combinatie van de geboortedatum van de oudst bekende of de belangrijkste persoon op de foto met een volgnummer. In het geval van een geboortekaartje of overlijdensbericht

Afbeelding. 18880314 Jan Tepper

moge het duidelijk zijn wie de belangrijkste persoon is. In mijn geval zou een foto dus het nummer 19430118123 kunnen hebben. Hiermee bereik je een soort chronologische ordening van je foto's. Door de foto's te digitaliseren en de voornoemde identificatie code van een foto als bestandsnaam te gebruiken kun je al heel wat ordening in je verzameling tot stand brengen. Het volgnummer is overigens ook prima te gebruiken als verwijzing naar de plaats waar je de foto bewaart.

Maar hoe ga je de relatie tussen de verschillende personen en de foto's identificeren? Dat doe ik beknopt in een soort stenografische stijl als genealogische bijlage. Mijn stamboom, uitgewerkt door anderen, beslaat, uitgeprint, ruim 300 pagina's. Dat is een beetje veel als bijlage bij een fotoalbum. Bovendien is het dikste fotoalbum dat je bij de HEMA kunt bestellen maximaal 120 pagina's.

Maar hoe dan wel? In een klassieke genealogie zijn vader en moeder keurig getrouwd en hebben kindertjes gekregen. "Uit dit huwelijk ...". De basis van de klassieke stamboom is dus het gezin met de vader als hoofdpersoon en de vrouw als bijpersoon. Volgens het Pensioenfonds Zorg en Welzijn zijn er in 2015 22.000 deelnemers getrouwd en 10.000 gescheiden. Dus allemaal gehuwd?

In mijn presentatie ga ik uit van het individu en krijgt ieder persoon een eigen alinea met de volgende opbouw: Geboortedatum, Geboortenaam, Datum van overlijden. V:Geboortedatum van de vader. M:Geboortedatum van de moeder. R:Geboortedatum van de (huwelijks)partner. D:Geboortedatum van een dochter. Z:Geboortedatum van een zoon. Een en ander voor zover van toepassing en voor zover bekend. Een ongehuwde dochter is dus geen ondergeschoven kindje bij de vader meer.

Een fragmentarisch voorbeeld kunt u onderstaand als bijlage bij deze tekst aantreffen. Niks geen getob met genealogische software maar gewoon een tekstbestandje van een paar kilobytes. Kijk even echt om de systematiek te doorgronden en roep niet te vlug dat het niet deugt. Waarschijnlijk is het dan niet geschikt voor u. In het smartphone tijdperk denk ik persoonlijk dat plaatjes hogere ogen gooien dan kilometers tekst.

Om aan te tonen dat de systematiek flexibel is heb ik een beroemde zangeres, die één dag na mij geboren is, opgevoerd. Helaas is ze lid van de club van zeventwintig, dat wil zeggen dat zij al op 27-jarige leeftijd overleden is. (Kom op mijn uitvaart luisteren naar een hit van haar: "Me and Bobby McGee").

Met deze systematiek kun je zowel parentelen als kwartierstaten opbouwen en zelfs combinaties. Als je naam Jan de Jong is wordt het waarschijnlijk wat moeilijker. De familienaam Tepper komt in Nederland slechts zo'n 400 keer voor. Mijn doelstelling is om zo veel mogelijk informatie op zo weinig mogelijk papier onder te brengen en personen die in dezelfde tijd leven of geleefd hebben zo dicht mogelijk bij elkaar te presenteren zonder mij te bekommeren over het volgnummer van hun generatie. Ik heb nog nooit een akte of een grafsteen met een generatienummer gezien, maar een geboortedatum ontbreekt maar zelden.

Staat er slechts één persoon afgebeeld op een foto dan heb je een rechtstreekse relatie tussen de foto, de afgebeelde persoon en de familierelatie, met de geboortedatum als verbindende factor. Staan er meerdere personen afgebeeld op een foto, of niemand, dan wordt het wat ingewikkelder. Dat werk ik hier niet verder uit. Ik gebruik de geboortedatum dus als een soort postcode of burgerservicenummer. Dat zoekt veel sneller dan op namen, zeker als je allemaal Jan heet. De overheid heeft dat niet zo slecht bekeken.

Maar wie was nu oom Jan? Aan de genealogische bijlage kunt u ontnemen dat dat 18880314 Jan Tepper was. De broer van mijn grootvader 18790923 Filippus Tepper. De vader van beiden was 18431122 Remke Tepper. De zoon van 18790923 Filippus Tepper was 19180406 Adolf Tepper. En de zoon van 19180406 Adolf Tepper is 19430118 Filippus Tepper, de schrijver van dit buitenissige verhaal. Mijn tante was 19201217 Aaltje Tepper en haar tante met het fotoalbum 18771014 Elsiëna Tepper. Één van de leukste bijkomstigheden van eerder genoemde organisaties is dat ze regelmatig een lezing organiseren over genealogie en aanverwante onderwerpen. Een lezing van Peter Eyckerman over het dateren van oude foto's had mijn bijzondere interesse. De foto van Oom Jan is gemaakt door *H Wieringa Dzn*. In het boek "Photographers in the Netherlands" van Steven Wachlin valt op bladzijde 652 te lezen dat Hinderikus Wieringa in Groningen werkzaam was als fotograaf tot het jaar 1894. Oom Jan kan toen dus hoogstens zes jaar zijn geweest. Hij ziet er dus voor zijn leeftijd wel wat oud uit. Mijn bejaarde tante is inmiddels overleden. Toch denk ik dat ze het bij het rechte einde had.

Genealogische bijlage

18431122	Remke Tepper	18890412		D:18771014 Z:18790923 Z:18880314
18771014	Elsiëna Tepper	19610905	V:18431122	
18790923	Filippus Tepper	19211017	V:18431122	Z:19180406 D:19201217
18880314	Jan Tepper	19220919	V:18431122	
19180406	Adolf Tepper	20071027	V:18790923	Z:19430118
19201217	Aaltje Tepper		V:18790923	
19430118	Filippus Tepper		V:19180406	D:19770824 D:19770824
19430119	Janis Lyn Joplin	19701004		
19470924	Filippus Tepper			
19770824	Annemarie Tepper	20040401	V:19430118	
19770824	Willemijn Tepper		V:19430118	

In werkelijkheid vermeld ik meer gegevens in de bijlage, maar om de systematiek duidelijk te maken is bovenstaande voldoende. Zoals genoemd, onbegaan terrein. Stuur uw verbeteringen naar flip.tepper@gmail.com. Maar houd de doelstellingen in de gaten.

Filippus Tepper, email: flip.tepper@gmail.com

Kersenplukkers op Thedingsweert

Afbeelding: Kersenplukkers op de foto bij de heer van Beuningen Thedingsweert (±1910-1920)

Staannd van links naar rechts:

Willem Bongers, Jaap van Dijk (Pielke van Dijk), Jan Lamers, Jan van der Heijden (Jan de Bril), Dirk Bongers (zoon van Willem), Wout van Meedenburg, (Hans) Muijen, onbekend, Roelof de Keijzer, Hendrik Jan Verhoeks en Jan Stap.

Zittend van links naar rechts:

Gert Jan Bongers (zoon van Willem), Bart Boudewijn, Willem de Weerd, Oude Jaap van Dijk, Hannes Muijen (voorplukker) en Jan van Beest.

De voorplukker was de man die door de beheerder werd aangesteld omdat het een ervaren en (zeer) goede plukker was.

Als iedere plukker de leer opging met de hoenderik dan was het plukken geblazen. Wanneer de voorplukker de hoenderik vol had riep hij "ONDER" en allen moesten dan naar beneden met een volle hoenderik. Lukte het niet doordat je niet zo'n held was in het klimmen of gewoon niet snel genoeg kon plukken dan was het maar de vraag of je mocht blijven.

De voorplukker werd vaak als een slavendrijver gezien en niet iedereen wilde voorplukker zijn, ondanks dat je iets meer verdiende. Of Hannes Muijen zo was dat weet ik niet.

Kort geleden plukte ik fruit in de boomgaard van de Heer van Beuningen op The-dingsweert. Daar trof ik deze oude foto aan en helaas wist niemand daar te vertellen wie de mensen zijn die er op staan. De foto is waarschijnlijk gemaakt tussen 1910 en 1920. Ik heb de foto meegekregen en inmiddels heb ik, op één na, alle namen gevonden.

Ook ben ik op bezoek geweest bij Chris van Eldik in de schakel-afdeling in het ziekenhuis. Deze 89-jarige kon smakelijk vertellen over die tijd en zijn familie die ook op de foto staat.

Graag ontvang ik aanvullingen en meer verhalen over deze mensen.

Johan Yntema, email: johanijntema@planet.nl

De vrouw in de genealogie

Ik heb genoten van de recente uitgave “De vrouw in de genealogie”. Mooie royale foto’s en niet te lange artikelen. Dat spreekt mij aan. De eenmalige redactie heeft een buitengewone prestatie geleverd. Ook het voorwoord van onze voorzitter sprak mij bijzonder aan. Naar mijn mening worden vrouwen in de klassieke genealogie niet te zuinig gediscrimineerd. Als ik naar programma’s zoals Spoorloos kijk komt de gedachte bij mij op dat mannen toch eigenlijk maar voorbijgangers zijn. Mijn overleden dochter is postuum afgestudeerd als landbouwkundig ingenieur. Toch brengt ze het in de genealogie niet verder dan “dochter van” want ze heeft geen kindje gekregen. Dat kan ik slecht zetten. Ik ben trots op haar.

Gens Nostra is een prachtig vormgegeven blad. Maar al die lange “wetenschappelijke” artikelen, veelal uitgesmeerd over meerdere nummers, liggen mij te zwaar op de maag. Ik ben er meestal vlug klaar mee. En de 500 leden die het afgelopen jaar vertrokken zijn misschien ook wel?

Filippus Tepper, email: flip.tepper@gmail.com

Bij de voorplaat

Schilderij van Adriaen van Ostade (1610-1685), De Alchemist, 1661. The National Gallery, London.

In memoriam Wim van de Westeringh

Foto's uit het archief van de NGV, misschien gemaakt door IJzerman.

Maandag 10 October 2016 is Willem van de Westeringh overleden. Hij heeft veel voor de Betuwse genealogie en genealogen betekend. Door zijn grote kennis van Betuwse families heeft hij veel mensen kunnen helpen bij een vastgelopen onderzoek. In de rouwadvertentie van zijn zwagers en schoonzussen stond: Een persoon met een passie voor de bodem en de geschiedenis van Betuwse geslachten heeft ons verlaten. Ze hadden het niet beter kunnen typeren. Hij was bijzonder enthousiast en dat bracht hij over op anderen.

De familie van de Westeringh heeft honderden jaren op de boerderij de Inschiet in Heteren gewoond. Doordat zijn broer boer werd, liet Wim en zijn vrouw een huis bouwen aan het einde van het perceel. Zodoende bleef hij toch op de Inschiet wonen. Hij is daar ook overleden in de leeftijd van ruim 76 jaar.

Aanwezig op de avond dat het bestuur van de nieuwe afdeling Betuwe werd opgericht. Aanvankelijk zou hij voorzitter worden, maar de volgende morgen om half acht belde mr. M.J. van 't Kruijs (toenmalige voorzitter van de afd. Gelderland) dat hij toch liever dhr. C.P.H. Soetens als voorzitter zag (omdat die vanuit het bestuur van de afd. Gelderland al pogingen ondernomen had een eigen Betuwse afdeling te realiseren).

Wim was werkzaam aan de landbouwuniversiteit in Wageningen op de afdeling bodemkunde. Zo'n zes weken per jaar moesten de studenten practicum doen in het veld en Wim was dan meestal de begeleider. Zodra er maar een kleine kans was, ging hij ook daar nog archiefonderzoek doen. En dat was niet altijd in Nederland.

Zo heeft hij in Polen onderzoek gedaan naar de familie van Setten, die vanuit Heteren ooit naar Dantzig vertrokken waren. De resultaten van dit onderzoek heeft hij gepubliceerd in Stukken en Brokken van de afd. Betuwe. Van deze drie jubileumboeken was hij de grote stimulator.

Alle toenmalige bestuursleden waren aan elkaar verwant. Een unicum in de geschiedenis van de NGV.

In Gens Nostra heeft hij regelmatig gepubliceerd. In de tijdschriften van lokale historische verenigingen heeft Wim veel gepubliceerd. Niet alleen over genealogische onderwerpen maar ook over boerderij geschiedenissen. Maar altijd weer kwam genealogie om de hoek kijken.

Hij was altijd aanwezig op de afdelingsavonden onder het motto: je leert er altijd iets van. Aan het einde van de lezing gaf veelvuldig regionale informatie over het behandelde onderwerp. Iets waar veel leden hun voordeel mee gedaan hebben. Een overvolle bron van kennis is niet meer.

Op zijn sterfbed was hij nog bezig om de genealogie van de Westeringh te completeren. Helaas heeft hij dat niet kunnen voltooien.

Het condoleren was in de 18e eeuwse vloedschuur van de ouderlijke boerderij en waar hij veel in zijn jeugd.

Zaterdag 15 October is Wim vanuit een overvolle kerk in Heteren te rusten gelegd in het graf van zijn grootouders. Dat hij moge rusten in vrede.

*Jan Hoogendoorn, email:
4021be68@hetnet.nl*

Lieve allemaal,

Op 10 oktober 2016 is mijn lieve man,
Willem van de Westeringh overleden en moet ik, na 43 jaar samen, alleen verder.
Het verlies van mijn dierbare doet veel pijn,
de leegte die ik voel is enorm.

Ik ben dan ook heel dankbaar voor alle
hartverwarmende reacties die wij tijdens zijn
ziekte en na het overlijden hebben mogen
ontvangen.

Hartelijk dank voor uw bemoedigende en
troostende steun.

Mede namens de kinderen
en kleinkinderen,
Clasien van de Westeringh

Heteren, december 2016

Schatgraven op Internet

Mijn overgrootouders zakten eind 19^e eeuw vanuit de Betuwe de grote rivieren af om zich als exporteurs van groente en fruit in Rotterdam te vestigen. Zij streken neer aan “de Punt”, het oostelijk einde van het eiland tussen Scheepmakershaven en Wijnhaven en woonden op schepen die tegelijkertijd als woonhuis, kantoor en pakhuis functioneerden. De aangrenzende kade werd eveneens als werkterrein gebruikt. Er zijn foto's van de schepen, maar merkwaardigerwijs ontbraken beelden van de werkzaamheden op de kade die toch omvangrijk moeten zijn geweest.

Af en toe zocht ik op internet naar “de Punt”. Foto's van oud Rotterdam zijn te vinden op de site van het Rotterdams Stads Archief¹ en een bijna onuitputtelijke bron vind men op de website van de familie Engelfriet².

Vlak voor Kerst 2003 vond ik daar tot mijn grote vreugde een foto waarop de handels-activiteit op de Punt duidelijk was afgebeeld.

Mijn vader, die zeer geïnteresseerd was in de historie van de agrarische export vanuit Rotterdam, had zich altijd verbaasd over het feit dat er geen afbeeldingen van de activiteiten op de Punt te vinden waren. Hij was dan ook zeer verheugd met deze vondst.

Maar dat was nog niet alles ... Het op de Engelfriet-site gepubliceerde beeld had een lage resolutie en was afkomstig uit de nieuwsbrief van de Historische Kring Kesteren en Omstreken (HKKO) van januari 2003. Op zoek naar de oorsprong van deze foto kreeg ik via Eric van Dorland en Folkert Schuurman, destijds voorzitter van de HKKO,

de beschikking over een opname in hogere resolutie. Bij het inzoomen herkende ik tot mijn stomme verbazing direct mijn overgrootmoeder en mijn grootvader, gezichten die ik kende van familiefoto's. Mijn overgrootouders en hun vijf kinderen staan afgebeeld, te midden van een aantal personen die zo te zien in het bedrijf werkzaam waren. De groep is duidelijk in scene gezet. Naast de telegrambesteller zijn er diverse knechten zichtbaar met attributen. Uit mijn genealogische gegevens valt op te maken dat de foto meer dan 100 jaar geleden gemaakt moet zijn, waarschijnlijk in 1899 of 1900.

Op de foto zijn genummerd:

1. Cornelis van Soest (* Echteld 1856-+ R'dam 1931)
2. Dirkje van Ingen (* Ochten1856-+ R'dam 1937)
3. Hendrika Cornelia van Soest (* Ochten1883-+ R'dam 1925)
6. Hendrik Cornelis van Soest (* Echteld 1885-+ R'dam 1941)
5. Adriana Maria van Soest (* Echteld 1887-+ Poortugaal 1917)
7. Johannes Marinus van Soest (* R'dam1895-+ R'dam 1920)
4. Dirkje Elisabeth Maria van Soest (* R'dam 1896- de Meern 1958)
8. Telegrambesteller
10. M.A.Vink (niet zeker)

De les van dit alles is dat schatgraven op internet mogelijk is. Na honderd jaar kwam een familieportret tevoorschijn dat in de familie onbekend was.

De vraag blijft wie de opdrachtgever was van deze in scene gezette foto. Waarschijnlijk de man met de bolhoed, mede gezien zijn centrale positie. De naam Vink³ op diverse jutezakken doet vermoeden dat dat de naam van de opdrachtgever van de foto was. Mijn overgrootvader trad voor de firma Vink op als commissionair.

H.C. van Soest, email: vansoest@me.com, Nieuwerkerk aan den IJssel

Noten

1. www.stadsarchief.rotterdam.nl
2. <http://www.engelfriet.net/Alie/Hans/braakman.htm>
3. Vink's Fruithandel, voorheen M.A. Vink J.Fzn. NV te Elst (O.B.)

Iets over het drankgebruik tijdens de kersenpluk

Kersenplukkers: drank en verdiensten

Begunstigd door recht zomeweder had hier gisteren de door de afdeling Tiel der “Ned. Vereeniging tot afschaffing van alcoholische dranken” belegde meeting plaats. Te ruim 12 ure arriveerde een boot; die ongeveer een 250-tal meetinggangers uit Rotterdam naar hier bracht, waarna men in optocht door een deel der stad trok. In den optocht werden verschillende schilden met toepasselijke opschriften meege dragen en een vaandel van de afdeling Hilversum, terwijl twee muziekcorspen zich deden hooren. Nadat de Rotterdamsche zangvereeniging “Sluit Schiedam” op de markt een lied had gezongen, trok men naar het meeting-terrein op Zandwijk, dat door zijn verschillende kraampjes enz. wel iets op een Paaschweide geleek en een aardig aanzien gaf. Alvorens de meeting begon, bliezen de muziekcorspen beurt om beurt er lustig op los, en met genoegen constateerden we daarbij, dat de muziek van het Vrijwilligerscorps zich goed van haar taak kweet. De heer H.E. Kraag opende de bijeenkomst en noemde haar reeds goed geslaagd, waar de opkomst van belangstellenden zoo talrijk was. Tevens bracht hij een woord van dank aan allen, die, op welke wijze dan ook, hunne medewerking in dezen hadden verleend. Achtereenvolgens traden nu op de heeren F. Mol van Den Haag, F.U. Schmidt van Amsterdam, mej. Titia van der Tuuk van Ede en de heer J. van den Berg van Deventer. Slechts in't kort laten we hier volgen het door dit viertal gesprokene, want we moeten rekening houden met de plaatsruimte en ook ging een deel van het gesprokene voor ons verloren door het rumoer dat af en toe heerschte.

De heer Mol

Arbeidsduur en drankgebruik: dit is het terrein waarop men meer en meer is gekomen. Een arbeidsdag van langen duur demoraliseert den mensch en maakt tenslotte dat hij zich overgeeft aan den drank, het alles- en allen verdervend vergif. Spreker, zelf bakkersknecht, gaat na hoe het in vele bakkerijen toe gaat: De lange arbeidstijd werkt verderfelijck en om nu den geest af en toe op te knappen, wordt een zoogenaamde versterking toegediend. Vermindert de lichaamskracht, dan brengt de patroon de flesch in de werkplaats. Voor een oogenblik flikkert de geest op, na eenigen tijd wordt nog eens een borrel geschonken en na het werk krijgt de werkmán een afzakkertje mee naar huis.

Overall waar te veel van het lichaam wordt geveerd, grijpt men naar den drank, naar dit alles-verdervend middel, dat zoovele huisgezinnen naar den kelder helpt. En toch kan men het den menschen niet te kwaljck nemen dat zij zich aan den drank overgeven. Gaat eens na hoeveel tranen er worden gestort in huisgezinnen, waar de drank wordt gebruikt niet uit hebzucht, maar waar hij wordt toegediend van hoogerhand, om van het lichaam 't bovenmenschelijke te vergen. Dat is de kunstmatige opwekking.

Liesden. Voor de kersenplukkers is het op 't oogenblik een goede tijd, de dagloonen zijn hoog. Door de fruitbazen hier wordt gegeven f 1,75; door kersenkoopers van elders echter is hier rondgegaan en geboden van f 2 tot f 2,25 per dag, al naar gelang zij verder van huis moeten gaan om te gaan plukken.

Tielsche Courant 23 juni 1905, p.3.

Het is heel gemakkelijk ook in dezen de schuld op anderen te werpen, maar men kan de personen-zelve niet altijd aansprakelijk stellen. Het drankgebruik en -misbruik heerscht overal, niet alleen in de kersenboomgaarden maar ook bij de zogenaamde hooimaaltijden, enz.

En waarom wordt geschonken? Er wordt geschonken uit snoode hebzucht. Meermaalen is 't uitgesproken, dat de drank alles doet, dat men met drank alles gedaan kan krijgen. In een deel der hoogere kringen in Den Haag zijn de dienstmeisjes niet gezien als ze behooren tot den blauwen knoop. Daar zien die meisje vele banaliteiten, moeten zij drinken en zoo komen de dochters des volks, doortrokken met het vergif, in onze kringen terug en worden huismoeders, die voortbrengen een zwak geslacht. Met nadruk moet er op worden gewezen dat wij bondgenooten zoeken overal waar die te vinden zijn en een machtigen steun hebben we aan de vrouwen in 't algemeen en aan de dienstboden in 't bijzonder. Onder hen zijn kinderen van het platteland, die worden vergiftigd door den drank, opgewekt, - maar het zedelijk peil daalt. Om daaraan een einde te maken wordt door den Haagschen dienstboden-bond een courant uitgegeven, geredigeerd door eene dienstbode; dit blad is goed ontvangen door velen en wordt gunstig beoordeeld.

Het denkende volk drinkt niet en het drinkende volk denkt niet. Dan moet ook gepoogd worden den arbeidsduur te verkorten, om meer denkende menschen te krijgen. Wij zijn geen proselieten jagers, maar wij; willen de menschen tot denken brengen; dan is het mogelijk dat een betere toestand komt en dat de samenleving beter wordt.

De heer Schmidt

De heer Schmidt richt voornamelijk het woord tot de kersenplukkers, die zich onder zijn gehoor zullen bevinden. Als kind leert men, dat kersenplukken een plezier is, maar als men nagaat wat aan dat plukken vast zit, dan komt er nog al iets bij. Zoo is b.v. de arbeidstijd der kersenplukkers een schandaal. Zij moeten plukken, want 't is hun brood, doch deze tijd is voor hun vrouw en kinderen verre van plezierig. De pluk-

Oekten, 26 Juni. Tot secretaris-penningmeester van het alhier bestaande veefonds is gekozen de heer M. van Klinkenberg en tot tweede boekhouder de heer J. C. Palm.

— Dat 'er legenwoordig in dezen drukken tijd arbeidskrachten te kort komen om al het werk te verrichten en daardoor van zelf-hooge loonen besteed worden, kan blijken uit het feit, dat er voor het maaien van een perceel niterwaardsch hooigras, nog geen H.A. groot, f 12 gegeven wordt, ook f 2.50 per dag. Voor kersenplukkers betaalt men f 1.75, sommigen zelfs f 2, waarvoor zij soms nog niet te krijgen zijn, zoodat er waarschijnlijk wel bazen zijn, die al de kersen niet van het hout krijgen. Ook op de steenfabrieken wordt door de droogte aauhoudend doorgewerkt.

Tielsche Courant 27 juni 1905, p.3.

— Te Maurik liepen Woensdag een aantal kersenplukkers — men zegt wel 15 of 20 — zingende langs den weg, waar een kermiswagen stond. Of de zingenden verkeerden onder den invloed van sterken drank is niet te zeggen, maar, dansende en schreeuwende, geraakten zij in woordenwisseling met de bewoners van dien wagen. Van woorden kwam het tot daden. De een zegt, dat de kermisreizigers, geplagd en geseard, hun hond aanbitsten; de ander dat er klappen worden uitgedeeld. Op een gegeven oogenblik echter klonken er schoten, die op de plukkers werden gelost; een van hen werd in de hand gewond. Hun woede steeg nu geweldig; de aangroeiende menigte brak de boomen van den wagen en ging de bewoners te lijf, die op de vlucht sloegen, niet opgewassen als zij waren tegen den hoop manschen.

De rijkspolitie was inmiddels toegesloten; zij sloeg er met de sabel op in eenzaam en in verzekerde bewaring. Gisteren en heden zijn enige personen in instructie alhier gehoord.

Nieuwe Tielsche Courant 14 juli 1906, p.2.

het dus, dat hier velen zijn, die meer de schaduw — dan wel de lichtzijden van het kersenplukken zien.

Kersenplukken, wat een plezier, leert men in de kinderjaren Zeker is het een plezier, maar niet voor hen die er aan meedoen, en dat is de schuld van de spelbrekers. De spreuwen kunnen uit de boomgaarden worden verjaagd, maar de spelbrekers, hier de drinkgewoonten, niet. Die plukken de plukkers en hunne gezinnen. Plaats er daarom een schildwacht met den blauwen knoop en dan zal 't er beter gaan uitzien. Schiet met scherpe patronen op den drankduivel; voor los kruit is die satan niet bang, maar voor de blauwe boonen der geheel-onthouding gaat hij op den loop.

Nu kan men niet alleen kersen plukken uit de boomgaarden, maar ook wrange vruchten. Armoede, en huiselijke ellende hangen wel niet aan de boomen, maar zijn het gevolg van de matige onmatige drinkgewoonten en die vindt men veel in de Be-tuwe. 't Is zoo begrijpelijk, dat de plukkers drinken, want niets leidt meer tot drinken dan afmatting. Waar de werktijd wordt verkort, daar neemt het drankgebruik af; dat wijzen de statistieken uit.

Hoe moeilijker het is om met de drinkgewoonte te breken, des te noodiger is het. Want met een borrel komt men niet tot een verkorten arbeidstijd. Hoe harder men moet werken, hoe grooter de kans is, dat men gaat drinken, doch des te krachtiger moet men er zich met hand en tand tegen verzetten. Als de patroons en hun knechten willen samenwerken, willen meehelpen, dan kan de arbeidstijd veel verkort worden. Maar men moet de handen ineenslaan, met drinken op houden, — en dan is de kans op betere arbeidsvoorwaarden groot. In het kersenplukken zit iets moois. Er is op de vrucht gewacht; men heeft haar zien rijpen en ziet haar thans tusschen

OOHTEN, 20 Mei. Hedenmiddag om 4 uur werd alhier eens openluchtvergadering gehouden, waarin besproken werd of het wel noodig en gewenscht is, dat sooveel sterke drank in de kersenboomgaarden wordt gebruikt. De heer F. U. Schaafs van Amstardam voerde het woord. Hij besprak de zeer vele nadeelige gevolgen, welke door het gebruik van sterken drank ontstaan en drong er bij de kersenplukkers op aan, dat deze zonden vorderen, dat ze het geld, anders aan drank uitgegeven, bij hun loon uitbetaald kregen. Te wanschaam ware het, dat de goede raad, welken de heer S. gaf, maar eens ter harte genomen werd. Hoewel er eens talrijke menigte op de been was, was het toen de spreker het woord voerde toch zeer stil en rustig.

Nieuwe Tielsche Courant 22 mei 1907, p.2.

ken begint 's morgens vroeg met pruyen en dit gaat den geheelen dag door. Men behoeft niet te vragen hoe hij dan des avonds thuis komt en zeer begrijpelijk is

de bladeren hangen. De oogst is daar en hij wordt binnengehaald. Begrijpelijk is het dus, dat men zich opgewekt gevoeld, - maar wordt nu de pret grooter door er jenever bij te halen? Zeker niet; integendeel: deze wordt er juist minder door.

Bij lang werken zou men niet zonder borrel kunnen; zeker, voor een oogenblik komt er weer pit in het lichaam. Maar versta toch, eenvoudige logica, éénvoudigs taal. Om sterk te blijven heeft het lichaam voedsel noodig, maar waar nu iedere geleerde zegt, dat in alcohol niet de minste kracht zit, daar is het toch onzin om ze te nemen. Men voelt zich beter na het drinken van een borrel, zeker maar slechts voor een oogenblik. Een borrel werkt bij den mensch als de zweep bij het paard; dat krijgt immers ook niet meer kracht door een

zweepslag. Gedurende de weken van den kersenpluk wordt er veel schade aan het lichaam toegebracht, en verstandig is het daarom ook hier om alles wat over drinken en drinkgewoonten is gezegd en geschreven, eens na te gaan. Overal kan de toestand verbeterd worden en waarom zou 't dan hier in de kersenboomgaarden niet kunnen? De stokers die door de Roode Zee gaan dronken vroeger bier, cognac enz, en vielen meermalen flauw ten gevolge van de groote hitte van het klimaat en van de vuren; thans drinken zij water met eenig havermeel en de toestand is veel beter geworden. Deze kan overal beter worden zonder den borrel. En dan het moreel belang. Hoeveel schade wordt niet in de huisgezinnen aangericht door den drank.

Helpt daarom mee en steunt de geheel onthouders ook hier, waar de drinkgewoonten zooveel ellende brengen. Dan kan men niet alleen kersen, maar ook de blauwe druiven der geheel-onthouding plukken uit de boomgaarden. Deze druiven brengen tal van zegeningen met zich; dan zullen vrede en vreugde terugkeeren in de huisgezinnen, waaruit zij thans zijn gebannen. Dan krijgt men plukkers van resultaten en dat is mooier en beter dan van kersen. Nadat het zangkoor "Sluit Schiedam" eenige nummers ten gehoor had gebracht, die werkelijk aardig klonken, kreeg mej. Titia van der Tuuk het woord, doch van het door haar gesprokene is door het lawaai veel voor ons verloren gegaan.

Johan Yntema, email: johaniyntema@planet.nl

Bronnen

Tielsche Courant, 1903-06-30; 2

Nieuwe Tielsche Courant, 1906-05-26; 2

Wadenoijen 24 mei spreekt de heer Schmidt uit Amsterdam in een openlucht-vergadering de kersenplukkers toe.

KERSENPLUK.

In een druk bezochte openbare vergadering, met vrij debat, van kersenplukkers en pachters is de volgende motie met algemeene stemmen aangenomen:

De vergadering van kersenpachters en kersenplukkers te Dodewaard, belegd door de afdeling Dodewaard en Omstreken van de Social-Democratische Arbeiderspartij op Zaterdag 25 Mei 1912;

gehoord den insider;

spreekt als haar meening uit, dat het loon der plukkers dit jaar dient vastgesteld te worden op f 2.75 per dag, of f 8.00 per dag zonder alcoholhoudende dranken;

vertouwt, dat elke pachter en plukker zich hiaraan zal houden, en besluit deze motie te publiceeran.

M. de R.! Hartelijk dank voor de plantsing.

Het Bestuur der afd. Dodewaard e. o. van de S. D. A. P.

Tielsche Courant 31 mei 1912, p.5.

Honkvast in Kesteren

In 1948 vond mijn, in Kesteren geboren vader, om wat voor reden dan ook, dat hij zijn geluk moest gaan zoeken in Amsterdam. Daar leerde hij in 1950 mijn moeder kennen, trouwde met haar in 1952 en ik werd in 1953 in Amsterdam geboren, een Amsterdammer dus en geen Betuwnaar.

Een heel andere geboorteplaats dan mijn voorvaderen, de van der Linden mannen. In 1999 begon ik met het uitzoeken van de familie en zoals misschien bij velen was dat te laat. Mijn vader overleed in 1999 en hij heeft veel zaken niet geweten of had daar een ander beeld van. Ook voor mij was het een gemis want ik kon hem ook niets meer vragen. Zo dacht hij b.v. altijd dat hij enig kind was en dat zijn moeder vaak ziek was en ook door ziekte was overleden. Inmiddels blijkt dat er voor zijn geboorte een zusje was die niet ouder is geworden dan twee maanden, een broertje werd niet ouder dan zeven maanden en een ander broertje werd dood geboren. Uit een vorig huwelijk van zijn moeder was er nog wel een halfbroertje (overleden in 1978) en een halfzusje dat maar twaalf dagen was geworden. Na zijn eigen geboorte in 1915 zijn er nog drie doodgeboren broertjes geweest. De laatste geboorte in 1920 was ook voor zijn moeder fataal, zij overleed tien dagen later. Met vijf jaar werd mijn vader dus al half wees, zijn vader was inmiddels 67 en zou tien jaar later overlijden. Zo ben je dan op je veertiende al volledig wees en heb je alleen nog een negen jaar oudere halfbroer.

Een triest verhaal waar, misschien gelukkig, mijn vader deels geen weet van heeft gehad. Later, in 1948, vertrekt deze familietak uit Kesteren waar ze al sinds 1726, of kort daarvoor, woonden. Een geschiedenis van 224 jaar op hetzelfde stukje grond in de Betuwe.

Bijgevoegd is de mannelijke lijn van de oudste voorvader tot aan mijzelf. Wat mij opviel is dat Johannes, Aaldert, Dirk en Aaldert allen als beroep "arbeider" hadden, een keer werd veldarbeider vermeld. Zij waren dus blijkbaar vanaf het begin altijd voor anderen bezig en hebben naar mijn inschatting toch een zwaar en arm bestaan gehad. Hoe dat zit met de oudste voorvader, Dirk Krijsten, weet ik niet want ik kan zo goed als niets over hem vinden. Tweede wat opvalt is dat ze op late leeftijd kinderen krijgen. Mijn opa was zelfs 63 maar ook 45 en 41 zijn niet bepaald jonge mannen. Dan ook nog een paar bijna veertigers, waaronder mijn vader met zijn 37 jaar. Zelf heb ik die traditie maar doorbroken, toen onze oudste zoon werd geboren was ik zelf 24 en onze tweede zoon kwam toen ik 25 was. Maar onze beide zoons vonden dat blijkbaar toch te jong, zij waren beide 34 toen hun eerste kind werd geboren.

Ik schrijf dit stukje dus ook omdat ik stiekem hoop op hints of tips in richtingen waar ik mogelijk niet heb gezocht of gewoon niet goed heb gekeken.

Zo is b.v. de herkomst van Dirk Krijsten onduidelijk. In zijn huwelijksinschrijving van 27 april 1726 staat "*Dirk Krijsten j.m. uijt de Greb en Jacoba van Schevikhoven j.d.*

Dirk Krijsten (±1698) x Jacoba Geijsberse van Schevichoven
↓
Johannes Creijste (24-3-1737) x Cornelia van Kesteren
↓
Aaldert Cornelisse van der Linden (24-2-1782) x Lambartje van Zetten
↓
Dirk van der Linden (19-2-1823) x Metje van Kleef
↓
Aaldert Cornelis van der Linden (15-9-1852) x Janna Hakkert
↓
Aaldert Cornelis van der Linden (4-8-1915) x Uilkina Wijshake
↓
Aaldert Lense Cornelis van der Linden (4-5-1953) x Annette Louise Boonstra

van Ingen bijde woonagtig in den Oude Weert". Echter kan ik nergens iets over zijn herkomst vinden in de Greb en/of Rhenen, tips daarover zijn dus van harte welkom. Ook de achternaam van der Linden duikt ineens op en waarom is mij niet duidelijk, bij andere kinderen van Dirk zie je ook van der Linden komen maar ook van der Lienden. Of Linden van Lienden een verschrijving is of gewoon op iets anders betrekking heeft moet ik dus nog een keer uitzoeken.

Een derde puzzel is Metje van Kleef. Haar vader is een Jan van Kleef, geboren 2-11-1802 en hij heeft als moeder ook een Metje van Kleef en de vader is helaas onbekend. Hierbij is de vraag of deze laatste Metje wel de moeder is van Jan van Kleef die ik moet hebben. Jaren geleden heb ik op een website met meerdere personen van Kleef, dezelfde twijfel zien staan of de gevonden Metje wel de juiste was. Daar moet ik mij dus echt een keer in vastbijten.

Allemaal leuke puzzels waar ik op dit moment, door gewoon te weinig tijd, niet zoveel aan kan doen als ik zou willen, voor velen een bekend verschijnsel, vermoed ik. Er is een hoop te vinden op internet maar een bezoek aan het archief is toch wel noodzaak als er meer uitgezocht moet worden dan alleen de primaire gegevens. Zo heeft Kesteren b.v. nu vele straatnamen maar vroeger was dat b.v. huis nummer 100 of 75 of 111 in Kesteren, ongetwijfeld zal daar in het archief meer over zijn te vinden waar dat precies was. Hopelijk heb ik over een paar jaar als ik met pensioen ben er wel tijd voor, maar tot die tijd valt er nog genoeg te verzamelen.

Reacties zijn altijd welkom, of het nu concrete gegevens zijn of hints en tips, of dat u zelf meer wilt weten over bovenstaande personen omdat die ook in uw stamboom staan, u mag mij altijd mailen: lvdlinden@chello.nl

Lex van der Linden, email: lvdlinden@upcmail.nl en lvdlinden@chello.nl

Mijn verslaving

Maria Elisabeth Groenendaal, de moeder van mijn vrouw, verloor op 5-jarige leeftijd haar moeder, Elisabeth Maria van Beurden, ten gevolge van de Spaanse griep in 1918.

Maria Elisabeth Johanna Groenendaal, dochter van Willibrordus Groenendaal en Elisabeth Maria van Beurden werd in 1993 80 jaar. Ik besloot voor haar verjaardag eens uit te zoeken waar haar familie vandaan kwam. Nog nooit eerder had ik een archief bezocht. Ik ben begonnen in de geboorteplaats van mijn schoonmoeder in Schiedam, de archivaris daar heeft mij toen al gewaarschuwd – als je aan genealogie gaat beginnen heb je kans dat je er verslaafd aan raakt - en hij heeft gelijk gekregen! Mijn

eerste boek is nog gemaakt in het computerloze tijdperk, dus met de schrijfmachine. Maar ik had inderdaad het virus van de verslaving te pakken en ben daarna verder gegaan met het geslacht van Beurden. De van Beurdens waren van oorsprong wagenmakers, carrosseriebouwers en later garagehouders.

Elisabeth Maria van Beurden

Een gebed zonder einde

Op een genealogische dag in 1998 kwam ik in het Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Jan van Beurden tegen. Samen hebben wij gegevens uitgewisseld en veel archieven in binnen-en buitenland (België) bezocht. Van de rechtbank van de eerste aanleg in België hadden wij schriftelijke toestemming gekregen om de aktes die nog niet openbaar waren in verschillende archieven zoals in Weelde en Poppel te bekijken.

Wij kwamen ook op het idee om vragenlijsten te versturen naar alle van Beurdens in Nederland, ja en toen begon het uit de hand te lopen. Van de ruim duizend verzonden vragenlijsten kregen wij er 576 met gegevens retour. Jan van Beurden had veel geld belegd in postzegels, dit was net in die tijd van gulden naar de euro. Dus

alle vragenlijsten gefrankeerd, met retour porto. Dit gebeurde net in die tijd van een Rotterdamse oplichter voor veel geld niet bestaande of vervalste gegevens en familiewapens verkocht. Daar hebben we ook last van gehad, we kregen soms te horen dat we oplichters waren die snel rijk wilden worden.

De grootste wens van Jan van Beurden was van alle verzamelde gegevens een boekwerk uit te geven. Helaas heeft Jan van Beurden dit niet meer mee mogen maken. Op weg van zijn woonplaats Vlaardingen naar het archief in Bergen op Zoom overlijdt Jan op 1 november 2001 te Roozendaal. Het werk waar wij samen aan begonnen, heb ik zonder Jan af moeten maken. Het zijn drie boeken geworden met ruim 720 jaar familiegeschiedenis, bestaande uit 10112 personen met genealogische gegevens, indexen, verhalen

en ruim 2182 bidprentjes en familieberichten.

Dit standaardwerk is aanwezig in het Regionaal Archief Tilburg en het Regionaal Archief Rivierland en is te vinden onder inv. 3503- 1176 BOEK

Wim Fase, email: w.fase@upcmail.nl

De bibliotheek

Vanuit de bibliotheek is er deze keer weinig nieuws te melden. Er zijn bij wijze van uitzondering geen recente aanwinsten of andere wetenswaardigheden om over te vertellen.

Er zijn nog steeds boeken die niet plaatsbaar zijn in de bibliotheek omdat ze niet de regio van onze afdeling of genealogie betreffen. De komende bijeenkomsten zal soms een selectie worden uitgesteld en kunt u (tegen een kleine vergoeding) deze boeken aanschaffen.

Omdat eerdere aanwinsten gedoneerd waren, en er regelmatig boeken zijn uitgeleend (en soms verkocht), heeft de bibliotheek voldoende in kas om nieuwe werken aan te schaffen. Mocht u suggesties hebben dan kunt u ze per email toesturen opdat ze in overweging kunnen worden genomen. Indien u een boek of periodiek heeft dat u zou willen doneren dan is dat uiteraard ook zeer welkom.

Het complete overzicht van de collectie van de bibliotheek kunt u vinden op <http://www.ngv.nl/wwwBET/homepage.php?action=Bibliotheek>. Om een boek te lenen kunt u een e-mail versturen naar betuwe@genweb.nl, of bellen naar 0418-651950.

Peter van Maanen

Een weddenschap met gevolgen

De schepenbank van Heerewaarden bestond uit twaalf schepenen waarvan er acht 'in eed' waren. Ieder jaar vond er een wisseling plaats. Vier schepenen traden dan af en vervolgens kwamen er vier anderen in functie. In de Bommeler- en Tielerwaarden vond de wisseling van schepenen plaats op Nicolaidag, 6 december.

In het gericht van Heerewaarden vond de wisseling van schepenen naar oude gewoonte echter plaats op Driekoningen, 6 januari. Ook werden op die dag twee nieuwe buurmeesters en kerkmeesters benoemd. De benoeming en beëdiging van de nieuwe schepenen vond plaats in de zogenaamde gerichts- of raadkamer. Deze officiële handelingen gingen ieder jaar gepaard met een feestelijke maaltijd, de Driekoningenmaaltijd.

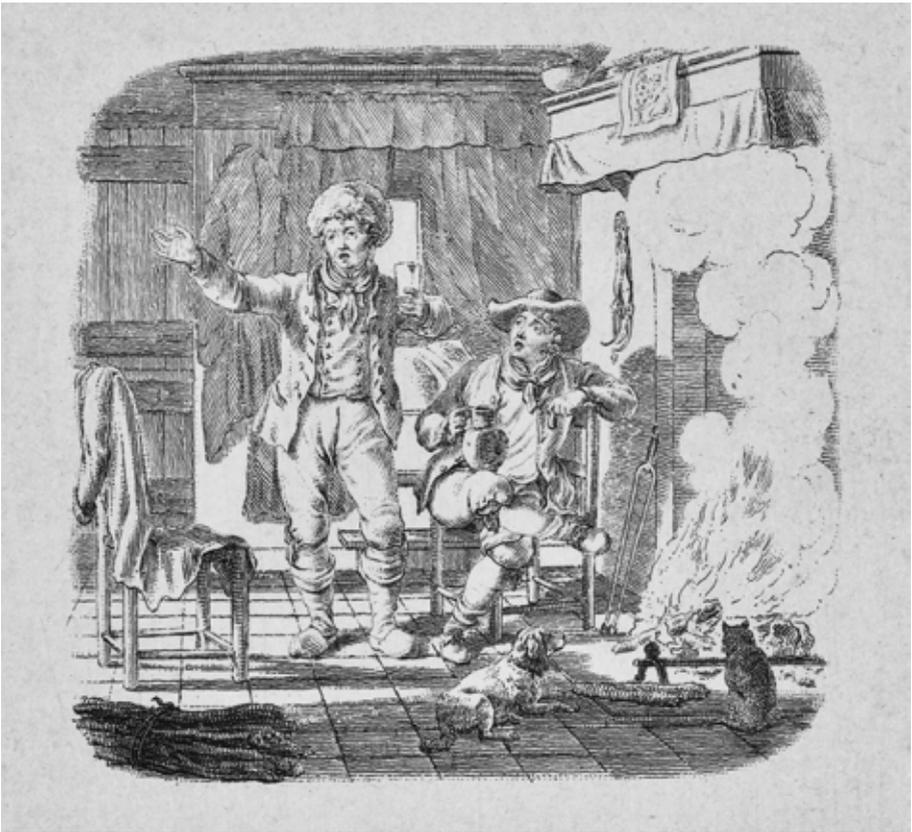
In 1721 werd het besluit genomen om een nieuwe gerichtskamer te bouwen. Hiervoor had de schout van Heerewaarden een rapport opgemaakt waarin hij aangegeven had dat dit noodzakelijk was.

Op 10 september 1721 werd vastgelegd dat de schepenen met de predikant en de kerkmeesters van Heerewaarden hadden afgesproken dat de kerk voor de bouw van de nieuwe gerichtskamer 200 gulden zou doneren. De kerk had altijd 30 gulden gegeven voor het houden van de Driekoningenmaaltijd, maar in het vervolg zou dat 20 gulden zijn.

Zoals gebruikelijk kwam de schepenbank ook op 6 januari 1729 bijeen in de nieuwe gerichtskamer. Na de officiële handelingen gingen de schout en schepenen 's middags aan tafel om van de maaltijd en alcoholische dranken te genieten. Na de maaltijd ging schout Johan van Driel naar huis. Verschillende schepenen, waaronder Crijn van de Cop en Willem Spiegel bleven in de gerichtskamer achter om mogelijk nog gezellig een glas te drinken. Ook de pas benoemde buurmeester Crijn Petersen van de Cop, Robbert de Kemper en Hendrik van Oort bleven nog in de gerichtskamer aanwezig. Uit de stukken bleek niet wat de functie was van de twee laatst genoemden. Een paar uur later, om ongeveer half acht, kwam de schout de gerichtskamer weer binnen. Hij was kennelijk ook van plan om nog even gezellig wat te komen drinken. Hij had zijn degen en stok, het teken van zijn waardigheid, niet bij zich en hij had zijn pantoffels aan. De schout ging in de hoek bij de haard zitten.

Op een gegeven moment raakte Robbert de Kemper in gesprek met de schout. Mogelijk had Robbert al de nodige drank op want ineens wilde hij met de schout een weddenschap afsluiten. Hij zei tegen de schout: 'Gij durft voor mijn huys geen gelt bieden, dat wedt ik om een pistool.' De schout antwoordde hem dat hij niet om een pistool wilde wedden omdat dat veel te duur was. Hij wilde wel om een fles wijn wedden dat hij geld voor het huis van De Kemper durfde te bieden. Hierop werd de weddenschap aangegaan en de schout bood een dukaat voor het huis van De Kemper waarbij hij zei: 'Dat is gelt en nuw win ick een fles wijn.'

De Kemper vond dit kennelijk niet erg grappig en vroeg of de schout hem voor de gek wilde houden of hem wilde uitdagen. De schout antwoordde dat zoiets helemaal

Afbeelding. Twee mannen in gesprek bij de haard. J. C. Bendorp, 1776-1849.

zijn bedoeling niet was. Hierop ontstak De Kemper in woede en beet de schout toe: 'Kerel, dat lieg je als een schelm; ick sla uw strak voor de ooren.' Vervolgens voegde hij de daad bij het woord en sloeg met zijn hoed de schout tegen het hoofd. Hierop greep de schout de tang die bij de haard stond en weerde daarmee de verdere slagen af. Toen De Kemper enigszins gekalmeerd was en de ruzie voorbij leek verliet hij de gerichtskamer. Hierop werd de toegangsdeur gesloten om 'verdere onheijlen te mijden.'

Na korte tijd verscheen De Kemper weer bij de gerichtskamer en begon met een grote stok op de deur te bonzen. Hij sloeg zo hard dat de deur geopend werd om hem toch maar binnen te laten. Binnengekomen ging hij volgens getuigen als een beest tekeer en sloeg met de stok alles wat hij maar kon raken kort en klein. Zo moesten de glazen, flessen, tinnen kannen, kandelaars en zelfs het tabakskomfoor het ontgelden. Ook de tafel werd door hem kapot geslagen.

Op het lawaai kwam de vrouw van Jan Egense van Steenbrugge, Anneke Crijnen van

Afbeelding. Gelderse zilveren ducaton

de Cop, de gerichtskamer in gelopen. Vervolgens viel De Kemper haar aan en sloeg haar met een fles op een arm en wel zodanig 'dat het bloet daer tapelings uijt quam loopen.' Volgens één van de aanwezigen had zij een groot gat in haar arm.

Kennelijk was De Kemper niet alleen terug gekomen naar de gerichtskamer want buiten, bij de toegangsdeur, stond Berent van de Sandt. Ook hij was die dag als buurmeester benoemd. Hij ging ook flink tekeer. Meerdere keren riep hij dat schepen Van de Cop naar buiten moest komen om met hem te vechten.

Om zijn woorden kracht bij te zetten

sloeg hij op zijn zak waarin hij een mes droeg. Van de Cop was verstandiger en bleef binnen en liet Van de Sandt maar uitrazen. Nadat zijn woede bekoeld was verliet De Kemper de gerichtskamer, de plaats delict in een puinhoop achterlatende.

Zijn daden bleven natuurlijk niet zonder gevolgen. Op 30 mei 1729 verscheen de schout voor de schepensbank en eiste dat Robbert de Kemper veroordeeld zou worden tot een boete van 100 zilveren ducatonen, wat overeen kwam met 300 gulden, met betrekking tot de door hem gepleegde feiten op 26 januari 1729. Tevens deed hij aanspraak op de roerende en onroerende goederen van De Kemper. De schepenen hadden weinig tijd nodig om De Kemper conform de eis te veroordelen. Hoewel het niet in de stukken vermeld werd ligt het voor de hand dat De Kemper ook voor de door hem veroorzaakte schade in de gerichtskamer en de geneeskundige kosten die de vrouw van Van Steenbrugge had moeten maken moest opdraaien.

Kennelijk was De Kemper na verloop van tijd na gaan denken. Het is dan ook zeer aannemelijk dat hij de schade en andere kosten en tevens ook de boete betaald heeft. In ieder geval kwam hij in het betreffende Heerewaardense schepensignaat niet meer voor in verband met de door hem gepleegde feiten en ook werd er verder geen andere gerechtelijke procedure tegen hem aangespannen.

Al met al had de weddenschap De Kemper heel wat meer gekost dan een fles wijn.

Dick G. van Maren, email: d.g.vanmaren@kpnplanet.nl

Bronnen

Regionaal Archief Rivierenland:

1. Oud Rechterlijk Archief Heerewaarden, Dingsignaat 1710-1738, toegangsnummer 3187, inventarisnummer 6
2. Geloftesignaat 1716-1749, toegangsnummer 3187, inventarisnummer 152.

Hans von Haeften, generaal en archivaris

Verantwoording

In mijn reeks artikelen over de familie van/von Haeften beschrijf ik personen uit die familie, die in de (regionale) geschiedenis een belangrijke rol hebben gespeeld of personen die in de genealogie van de familie een cruciale rol innemen. Deze keer het leven van een belangrijk lid van de Duitse tak van de familie: Johannes Maximilian Gustav (Hans) von Haeften.

De auteur Jan Groenendijk uit Zaltbommel is niet overtuigd van de relatie tussen de Duitse familie von Haeften en de Nederlandse familie van Haeften. Echter, gezamenlijk Duits-Nederlands genealogisch onderzoek, waaraan ik heb meegewerkt, heeft aangetoond, dat de Duitse familie in rechte lijn afstamt van Allard van Haeften (1514-1565), Heer van onder meer Ophemert en Zennewijnen, en van Cunnegonde van Keppel (ca.1515-1559), Vrouwe van Verwolde.

Ik heb dit artikel geschreven ter gelegenheid van de 4^e Haeften Meeting, die in mei plaats vond in Zuid Duitsland. Eerdere Haeften Meetings vonden plaats in 2010 (Tiel), 2012 (Xanten, Dtsl) en 2014 (Verwolde).

Inleiding

Tijdens de Duitse veldtocht tegen Rusland in 1941, schreef Werner von Haeften (1908-1944) vanuit zijn bunker in de omgeving van Leningrad¹ aan zijn moeder, dat zijn werk van dat moment - hij moest het dagboek van zijn legeronderdeel bijhouden - hem sterk deed denken aan het werk van zijn vader, toen die bezig was de officiële Duitse geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog te schrijven. Werner had nauwelijks tijd zijn moeder te schrijven, laat staan zijn broer en zus. Het schrijven van de geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog nam Werners vader, Hans von Haeften, ook volledig in beslag. Werner begreep toen, in 1941, welke druk zijn vader destijds gevoeld moet hebben.²

Wie was deze Hans von Haeften, die de opdracht kreeg de officiële Duitse geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog te schrijven? Kreeg hij die opdracht, omdat hij een generaal was met gevoel voor geschiedenis? Of was hij een scherpzinnig historisch wetenschapper? Hoe was hij als vader, dat zijn beide zonen in 1944 zo sterk tegen Hitler in verzet kwamen?

Onderzoek

Voordat ik begin met het levensverhaal van Hans von Haeften, wil ik eerst in het kort duidelijk maken op welke wijze ik aan de gegevens gekomen ben, die ten grondslag liggen aan dit verhaal. Alle gegevens over leven en werken van Hans von Haeften

1. Uittreksel uit het Doopregister van de Evangelisch-Lutherse Kerk in Xanten

zijn op Internet te vinden. Daarbij vormden de boeken van verschillende historici, te benaderen via Google-books, de belangrijkste bronnen. Een aantal gegevens zijn afkomstig uit historische kranten, die via Delfher te benaderen zijn. Ik ontleende ook gegevens aan mijn eigen boek over Hans' zoon Werner von Haefthen. Het enige andere boek, dat ik uit de boekenkast haalde was "Nichts Schriftliches von Politik" van Hans' schoondochter Barbara Curtius (1908-2006), vrouw van Hans-Bernd van Haefthen. Zij beschrijft daarin het leven van haar man en zijn politieke ontwikkeling.

Typische genealogische data zijn ook afkomstig van nog levende familieleden van Hans von Haefthen. Van hen ontving ik ook foto's en kopieën van officiële documenten, die ik hier als illustratie gebruik. Alle jaartallen bij genoemde personen zijn afkomstig van Wikipedia.

Afkomst

Johannes Maximilian Gustav (roepnaam Hans) von Haefthen werd op woensdag 13 juli 1870 geboren in Haus Fürstenberg bij Xanten in Nordrhein Westfalen. Zijn vader was August Friedrich Karl Julius von Haefthen (1832-1871) en zijn moeder was Elisabeth Digna Adriana von Hochwächter (1840-1916). Elf dagen na zijn geboorte werd Hans gedoopt in de evangelisch-lutherse Kerk van Xanten. Als doopgetuigen waren aanwezig tante Anna von Haefthen-Hemmerde uit Hannover en de heren Gustav Nering-Bögel uit Isselburg, een oom van moederszijde, en Gustav von Orsch uit Frankfurt a.M., een bekende van zijn vader.

Op het uittreksel van het Doopregister van 20 mei 1943 staat vermeld, dat de woonplaats van Hans' vader Idstein in het gebied Nassau was. Aangenomen moet wor-

2. August von Haeften

den, dat moeder Elise von Hochwächter geruime tijd voor de bevalling al haar intrek had genomen in Haus Fürstenberg, dat zij had geërfd van haar vader. Ze wilde blijkbaar op een rustige plek haar vijfde kind ter wereld brengen. Van de vier eerder geboren kinderen waren er nog slechts twee in leven, dochter Agnes Eugenie (1866-1916) en zoon Gustav Ernst Enno (1869-1928). Laatstgenoemde ging in diplomatieke dienst en werd onder meer Duits gezant te Bogota in Colombia, waar hij in 1923 met vrouw en dochter heen vloog!

Hans' vader, August von Haeften, was als kind al geïnteresseerd geraakt in geschiedenis door talrijke bezoeken aan de Romeinse ruïnes in Xanten met zijn vader. In de Romeinse tijd was Xanten een belangrijke havenplaats aan de Rijn.

Na een korte militaire loopbaan ging August von Haeften in 1856 dan ook geschiedenis en psychologie studeren aan de universiteiten van Jena en Leipzig. Hij

maakte een speciale studie over de verhoudingen op het platteland in Nederland en Nordrhein-Westfalen, waarover hij in 1866 een boek publiceerde.

Na als archivaris gewerkt te hebben in Düsseldorf en Hannover, werd hij in 1869 aangesteld bij het Staatsarchiv in Idstein. Dat vader August zich erg bij zijn werk betrokken voelde ondanks zijn zeer zwakke gezondheid – hij was zwaar reumatisch - kwam naar voren, toen hij begin juli 1870 terugkeerde van een verblijf in een herstellingsoord om het archief van Idstein te beschermen tegen een Franse inval tijdens de Frans-Duitse Oorlog van 1870-1871.³

Een kleine drie weken na de geboorte van Hans overleed vader August op 2 augustus 1870. Zijn moeder verhuisde daarna met haar kinderen naar een stadswoning in Xanten en in 1882 naar Weimar, waar haar beide zoons het gymnasium konden volgen. Hans' grootvader van moederszijde, Philipp Christoph Hochwächter (1810-1890) kocht in 1837 van Karl Christian Theodor von Haeften (1802-1870) het goed Fürstenberg, dat von Haeften zelf in 1832 had gekocht. Karl Christian Theodor von Haeften, militair in het Pruisische leger en na 1855 beheerder van het familiegoed Erprath in Xanten, was aan vaderszijde de grootvader van Hans von Haeften. De huizen/goederen Fürstenberg en Erprath liggen in Xanten tamelijk dicht bij elkaar, nog steeds.

Begin van carrière

Nadat hij het gymnasium had doorlopen, trad Hans von Haeften in 1889, geheel volgens de familietraditie, als 'Fahnenjunker'⁴ in dienst bij het 2e Garderegiment te voet

van het Pruisische Leger. Tijdens zijn opleiding volgde hij vaak lezingen over (krijgs) geschiedenis. In het leger maakte hij snel carrière. Op 20 september 1890 werd hij bevorderd tot 2e luitenant. In 1897 volgde overplaatsing naar het 5e Garderegiment Grenadiers, troepen die de keizer beschermden. Als 1e luitenant verliet hij de Militaire Academie, die hij van 1899 tot 1901 volgde. Directeur van de Militaire Academie in die tijd was Bernhard Eduard Adolf von Brauchitsch (1833-1910), de latere schoonvader van Hans.

Tijdens zijn opleiding ontwikkelde het militaire denken en doen van Hans von Haften zich zodanig, dat hij geen enkel heil zag in een zich lang voortslepende coalitieoorlog. Vanaf 1903 maakte hij, met een paar kleine onderbrekingen, deel uit van het Oppercommando, totdat dat werd opgeheven. In 1906 maakte hij kort tijd deel uit van de Staf van het 2^e Legerkorps. Van 1907 tot mei 1910 was Hans Compagniechef van het Groothertogelijke Mecklenburgische 89^e Regiment Grenadiers in Schwerin, waar zijn gezin woonde tot de herfst van 1912. Vervolgens verhuisde het gezin naar Berlijn en kwam Hans weer in dienst van het Oppercommando, waarna hij korte tijd werkte bij de 38e Divisie en tenslotte weer toetrad tot het Oppercommando met de rang van generaal-majoor.⁵

Huwelijk en gezin

Toen Hans 33 jaar oud was, trad hij in het huwelijk met de één jaar oudere Agnes Charlotte Clara (roepnaam Agnes) von Brauchitsch. Het huwelijk werd op zaterdag 21 maart 1903 in Berlijn voltrokken. Agnes was één van de zeven kinderen van Bernhard von Brauchitsch (1833-1910) en Charlotte Sophie Auguste Bertha von Gordon (1844-1906).

Vader Bernhard was, voordat hij directeur van de Militaire Academie werd, generaal bij de cavalerie. Zijn zonen Gottfried, Adolf en zeker Walther bekleedden later in de legers van Hitler ook posities op generaals niveau. Agnes had de neiging tot zwaarmoedigheid, maar was zeer consequent in haar doen en laten.⁶

Al op 14 december 1903 werd in Berlijn Charlottenburg het eerste kind van Hans en Agnes geboren, dochter Elisa-

3. Agnes von Brauchitsch

beth Charlotte Agnes Hedwig (roepnaam Liet). Liet trouwde in 1928 met Hans Harm- sen (1899-1973), scheidde van hem in 1939, overleed in 1980 in Stuttgart en liet vier kinderen na. In 1905 werd oudste zoon Hans-Bernd August Gustav ook in Berlijn geboren. In 1930 huwde Hans-Bernd de toen tweeëntwintigjarige Barbara Curtius (1908-2006). Het paar kreeg vijf kinderen. Op 9 oktober 1908 kwam tweede zoon Werner Karl Otto Theodor in Schwerin ter wereld. Werner is formeel nooit getrouwd al had hij wel een relatie met Reinhilde von Hardenberg (geb. 1923).

Zowel Hans-Bernd als Werner moesten hun betrokkenheid bij de aanslag op Hitler op 20 juli 1944 met de dood bekopen. Werner werd op de zelfde dag nog gefusilleerd en Hans-Bernd werd op 15 augustus 1944 op bevel van Hitler opgehangen met een pianosnaar. Na de mislukte aanslag werden moeder Agnes, haar dochter Liet en Barbara, de vrouw van Hans-Bernd, evenals Reinhilde, de verloofde van Werner, door de Nazi's gearresteerd. Maar omdat de vrouwen werkelijk geen informatie over de aanslag hadden werden ze na enkele weken weer vrijgelaten.⁷

In het Duitsland van na de oorlog golden Agnes en de andere vrouwen, en hun kinderen nog lange tijd als aanhangers van de 'verraders'. Men liet hen links liggen en ze ontvingen geen steun van overheidswege. Ze vonden onderdak bij de Joodse Duitse pedagoog Kurt Hahn (1886-1974) in Salem in Baden. Hahn was na 1916 medewerker van Hans von Haefthen geweest op het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij werd een vriend en ontdekte de kwaliteiten van zoon Hans-Bernd voor de diplomatieke dienst en adviseerde Hans zijn zoon in Engeland te laten studeren.⁸

Voor moeder Agnes waren de chaos van vlak na WO II en de dood van haar zonen echter te veel. Ze overleed op 5 december 1946 in Salem. Drie dagen later werd ze op het kerkhof van Grossschönach aan de Bodensee begraven.⁹ Op 20 juli 2014, 70 jaar na de aanslag op Hitler, werd het graf van Agnes von Brauchitsch verrijkt met een gedenksteen, erkenning voor de daden van haar twee zonen.¹⁰

In huize von Haefthen werd elke vorm van luxe als onpassend en overbodig beschouwd, maar het heeft de kinderen nooit aan iets ontbroken. Moeder Agnes besteedde speciale aandacht aan de religieuze opvoeding van de kinderen. De kinderen kregen een Evangelisch-Lutherse vorming zonder dat er sprake was van dogmatiek en moraliseren.¹¹ Werner herinnerde zich in 1929, toen hij zijn 'Levensloop' schreef hoe hij vaak met zijn moeder de kinderbijbel las:

"... so war ich immer sehr bei der Sache, wenn ich mit meiner Mutter die Bilderbibel ansehen durfte. Ich ließ mir immer wieder die Bilder erklären und die dazugehörigen Geschichte erzählen, sodass ich mit der Zeit schon ganz gut Bescheid darin wusste und nun meinerseits meiner Mutter davon erzählen konnte. Von diesem Buch stammen meine ersten Kenntnisse der Bibel, die dann später noch im Kindergottesdienst erweitert wurden, den ich mit großem Eifer besuchte"¹²In het leven van Hans von Haefthen en zijn vrouw Agnes speelde het geloof een belangrijke rol.

Toen er gebrek aan levensmiddelen ontstond na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werden de gevolgen van de oorlog ook voor het gezin von Haefthen voel-

baar. Moeder Agnes gaf het weinige, beschikbare voedsel als eerste aan haar kinderen en was zelf tevreden met het beetje dat overbleef. Het gebrek aan voedsel en de spanningen veroorzaakten bij haar TBC, waar ze jaren lang last van heeft gehouden.¹³

Zowel Hans von Haeften als zijn vrouw Agnes werden felle tegenstanders van de Nazi's, toen die aan de macht waren gekomen. Als President van het Reichsarchiv weigerde Hans op het gebouw van de dienst een vaandel te plaatsen met hakenkruisen, het symbool van de Nazi's. Het kostte hem even later zijn baan.¹⁴ Toen Hitler Rijkskanselier geworden was, organiseerde Reichspresident Paul von Hindenburg

(1847-1934) een ontvangst, waarvoor ook Hans en Agnes waren uitgenodigd. De gelaatsuitdrukking van Agnes moet bij de ontmoeting met Hitler zo afwijzend zijn geweest, dat deze aarzelde haar de hand te geven.¹⁵ Ook schoolvriend Walter Reichardt memoreerde na zijn dood, de grote afkeer, die Hans had van de Nazi's.¹⁶ Deze houding van Hans en Agnes von Haeften was, volgens schoondochter Barbara later voor hun beide zonen Hans-Bernd en Werner een richtlijn hoe ze zich onversaagd moesten gedragen tegenover het moorddadige antisemitisme en de grootheidswaan van Hitler, zelfs als dat tot de dood zou leiden

4. Hans en Agnes von Haeften met twee van hun kleinkinderen

Begin van WO I

Hartproblemen waren er de oorzaak van, dat Hans niet actief kon meewerken aan militaire operaties aan het front.¹⁷ Als adjudant (belast met de berichtgeving vanaf het Oostelijke front) van de chef Generale Staf van het Duitse leger, kolonelgeneraal Helmuth Johann Ludwig von Moltke (1848-1916), werd hij meegezogen in een ongekende leiderschapscrisis, die in de eerste maanden van 1914 begon en duurde tot eind januari 1915.

Toen Von Moltke halverwege 1914 om gezondheidsredenen de dienst moest verlaten en Hans adjudant werd van Erich Friedrich Wilhelm Ludendorff (1865-1937), die hem zeer graag mocht, en Paul Ludwig Hans von Beneckendorf und von Hindenburg (1847-1934)¹⁸ liep het conflict tussen Ludendorff en Von Hindenburg aan de ene kant en Erich von Falkenhayn (1861-1922), chef van de Generale Staf na Von Moltke, en keizer Wilhelm II (1859-1941) zeer hoog op. Je zou zelfs kunnen beweren, dat Hans von Haeften het middelpunt van de crisis werd, omdat hij met alle betrokke-

nen, inclusief keizer Wilhelm II, Keizerin Augusta Victoria (1858-1921) en kroonprins Wilhelm (1882-1951) en prins Joachim (1890-1920) in contact stond. Von Falkenhayn en de Keizer waren grote voorstanders van de tweefrontenoorlog: Duitsland moest zowel in het Oosten strijd voeren tegen Rusland als in het Westen tegen Frankrijk en de geallieerden. Von Moltke, Ludendorff, Von Hindenburg en Von Haefen daarentegen waren van mening, dat Duitsland eerst met Rusland moest afrekenen en daarna pas de strijd in het Westen moest aangaan.

5. *Beeld van Wilhelm II in Doorn*

Toen de Keizer op advies van Von Falkenhayn tot de tweefrontenoorlog besloot, deden de tegenstanders daarvan er alles aan om dat te verhinderen c.q. terug te draaien. De beslissing van de Keizer ontlokte Von Moltke zelfs de woorden: Ik wil oorlog voeren tegen Frankrijk en Rusland, maar niet tegen zo'n Keizer.¹⁹

Hans von Haefen kon vrijelijk van het ene front naar het andere en naar Berlijn reizen. Er was hem veel aangelegen, dat Von Falkenhayn, die niet het vertrouwen van het leger had, vervangen zou worden door Ludendorff.

Overtuigd van het feit, dat Duitsland in het Oosten een allesbeslissende militaire overwinning kon behalen, reisde Hans begin januari 1915 naar het westelijke front om zijn medestanders, maar ook kroonprins Wilhelm op de hoogte te brengen van de situatie in het Oosten. Hij wist op voorspraak van prins Joachim ook de Keizerin op 18 januari 1915 aan zijn zijde te krijgen. Met een brief van haar ging hij op weg naar de Keizer in Berlijn. Door Von Falkenhayn te ontslaan kon de Keizer voor rust en vertrouwen zorgen in het leger, maar ook onder de bevolking.²⁰

Toen Hans von Haefen de Keizer op 20 januari 1915 het betreffende memorandum van Ludendorff en Von Hindenburg overhandigde en bekend maakte het daarmee eens te zijn en de brief van de Keizerin gaf, ontstak deze in grote woede en verbande het. Von Falkenhayn behield zijn positie, de strijd tegen Rusland werd verloren en in het Westen duurden de gevechten in de loopgraven nog heel lang. De voorstanders van de tweefronten oorlog gaven Von Moltke daarvan de schuld. Von Moltke schreef aan Von Hindenburg:

6. Hans von Haefen in 1915

“Mir ist meine beste Hilfskraft genommen. Der brave Mann, der seine Existenz für sein Vaterland eingesetzt hat, ohne Rücksicht auf seine Person, der bereit war, alle Folgen auf sich zu nehmen, ist nun von mir getrennt“.²¹

In huiselijke kring vertelde Hans von Haefen later smakelijk over de scene bij de Keizer, hoe deze hem woedend zijn degen afrukte, hem in een kamer opsloot en hem door een snel bijeen geroepen krijgsraad naar Keulen liet verbannen met verlies van onderscheidingen en eretekens.²² Keizer Wilhelm II heeft Hans von Haefen nooit vergeven. Als enige van de officieren van de

Generale Staf van de Reichswehr werd Hans nooit gedecoreerd met de Huisorde van de Hohenzollern.²³

Na zijn dood heeft zijn zoon Hans-Bernd uit zijn Memoires het hoofdstuk ‘Die Krise des Zwei-Fronten-Krieges’ in een wat andere vorm willen uitgeven als waarschuwing aan Hitler Rusland niet aan te vallen. Het project kwam echter niet door de censuur en werd dus nooit uitgegeven.²⁴

Ophef in Nederland

In oktober 1921 ontstond er in de Nederlandse pers ophef over een privé notitie van Von Moltke aan zijn vrouw uit 1914. In die notitie had Von Moltke geschreven, dat het mogelijk in de Duitse strategie zou passen om Frankrijk aan te vallen via zowel Nederland als België (het zgn. Plan Schlieffen).

Mede vanwege zijn slechte gezondheid stond von Moltke onder invloed van de antroposoof Rudolf Steiner (1861-1925), met wie hij ook bevriend was. Na zijn dood kreeg Steiner veel invloed op Von Moltkes vrouw, Eliza gravin von Moltke Huitfeldt (1859-1932). Tijdens een seance op 1 mei 1919 heeft, naar verluidt, Von Moltke toen aan zijn vrouw bekend gemaakt, dat zijn notities aan haar openbaar gemaakt mochten worden. Volgens Steiner waren deze notities:

das wichtigste historische Dokument, das in Deutschland über den Beginn des Krieges gefunden werden kann.

Aanvankelijk kon de Duitse legerleiding de publicatie verhinderen, maar in 1921 kondigde Steiner aan, dat de notities toch gepubliceerd zouden gaan worden, hij deed ook al enkele mededelingen over de inhoud, zoals het mogelijke plan om Frankrijk via Nederland aan te vallen en daarmee de neutraliteit van Nederland te schenden.²⁵

7. De Tijd van 12 oktober 1921

neutraliteit van Holland in den komende oorlog met Frankrijk onder alle omstandigheden zou respecteren.

Volgens Hans von Haeften diende het feit, dat Steiner zijn bekendmaking deed in de Franse krant Le Matin er alleen maar toe om ook Nederland in het Franse kamp tegen Duitsland te krijgen. De krant voegde er snerend aan toe:

Door deze uitlating bewijst deze Duitse generaal (v.H.), dat hij de Hollandsche politiek slecht kent. Op dit punt mag de generaal gerust zijn. Daaraan denkt Holland waarachtig niet.²⁷

Bufa

Was Hans von Haeften tot 1915 vooral militair, na 1915 groeiden zijn politieke ambities. Het was nota bene Von Falkenhayn, die Hans in juli 1916 aanstelde als chef van de Militaire Afdeling Propaganda in het Buitenland van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Berlijn. Hij vervulde die functie tot aan het einde van de oorlog. Een van zijn eerste werkzaamheden was de vorming van Bufa (Bild- und Filmamt), waarvan hij zelf voorlopig de leiding op zich nam.²⁸ Middels een nota aan de chef van Afdeling Voorlichting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken maakte Hans de vorming van Bufa bekend. Hij schreef:

Es ist beabsichtigt, aus den bereits bestehenden Militärischen Film- und Fotostellen, denen die Herstellung militärischer Films obliegt und der in der Errichtung befindlichen Bild- und Filmverwertungsstelle ein einheitliches Amt, das Bild und Filmamt zu

Steiners mededelingen noopten Hans von Haeften in de Deutsche Allgemeine Zeitung van 9 oktober 1921 het voor zijn voormalige baas op te nemen. De Tijd en Het Vaderland van 12 oktober berichtten uitvoerig over diens verweer. In zijn artikel benadrukte Hans, dat de aantekeningen van Von Moltke alleen voor zijn vrouw bestemd waren en niet voor het grote publiek. Ze gaven de persoonlijke stemming weer van een man, die ernstig ziek was en die moreel en fysiek ingestort was door de ramp aan de Marne.²⁶

De Tijd wist te melden, dat Von Haeften liet weten, dat Von Moltke op de dag van de afkondiging van de Duitse mobilisatie, 1 augustus 1914, de Nederlandse ambassadeur Willem Gevers (1856-1927) bij zich ontbood en hem op zijn erewoord verzekerde, dat Duitsland de

*bilden. Ein dahingehender Antrag liegt dem Königlichen Kriegministerium Abteilung (A III) bereits vor und dürfte demnächst zur Entscheidung gelangen.*²⁹

Formeel ging Bufa op 30 januari 1917 van start als propaganda-instrument voor de legertop. Voor Hans stond vast, dat Bufa aangestuurd moest worden door de Generale Staf van het leger en niet door Buitenlandse Zaken zelf. Pas na de oorlog zou Bufa door de burgerregering aangestuurd kunnen worden.

Het bleek echter geen makkelijke klus de financiering van Bufa rond te krijgen. Hans zag veel in deels private financiering en opende samen met majoor Alexander Grau (1878-1938)³⁰ daartoe de onderhandelingen met de Duitse Nationale Bank. Eind 1917 werd Bufa op aandringen van Ludendorff omgebouwd tot Universum Film AG (UFA) onder leiding van Emil Georg Strauss (1877-1942), die overkwam van de Deutsche Bank. De Deutsche Lichtbild-Gesellschaft (DLG) ging als propaganda-instrument van de zware industrie in Duitsland niet op in Ufa.

Door zijn werkzaamheden als chef van de Militaire Afdeling Propaganda in het Buitenland van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en bij Bufa werd Hans door het Oppercommando van het leger beschouwd als een expert in propaganda. Mede daardoor kreeg hij steeds meer (politieke) invloed. Hij was een gedreven, soms enigszins flamboyante medewerker, zoals zijn latere medewerker Hans Thimme (1868-1938) hem kenschetste:

“Überall versucht er sich autokratisch durchzusetzen. Er hat fieberhaften Drang, überall etwas zu machen, organisieren, in die Erscheinung zu treten. Überlegt sich nicht recht, was. Etwas Wilhelminisches^{31/ 32}.”

Ook prins Max von Baden (1867-1929) beschreef Hans, volgens zijn schoondochter, met dergelijke woorden:

“Ich habe Von Haefrens Mitarbeitern gehört, Dass es nicht immer leicht war, Schritt mit seinem Tempo zu halten: Er wurde nie ärgerlich, wohl aber zuweilen zornig. Indiskretionen und kleinliche Eitelkeiten konnten ihn zur Raserei bringen. Man weiss von Stühlen, die an die Wand flogen. Es war keiner im ganzen Hause, der nicht für ihn durchs Feuer gegangen ware.”³³

Het waren niet alleen zijn medewerkers, die voor hem door het vuur gingen. Ook zijn schoolvriend Walter Reichardt noemde hem gepassioneerd en zorgzaam.³⁴

Den Haag

Na beëindiging van zijn werkzaamheden voor Bufa werd Hans in de rang van majoor de chef van de Afdeling Buitenland van het Oppercommando van het leger. (OHL) Hij werd ook de verbindingsofficier met de laatste rijkskanselier van het Duitse Keizerrijk, prins Max von Baden.

Omdat het, in Hans' woorden: *absoluut noodzakelijk was het vermoeide leger rust te gunnen*, stelde hij, tot grote verbazing van Von Baden, voor met President Woodrow Wilson (1856-1924) van de VS onderhandelingen te beginnen over een wapenstilstand en aldus een politieke oplossing te vinden. Ludendorff was het daarmee eens,

maar Von Hindenburg achtte een militaire overwinning voor Duitsland nog wel haalbaar.

Begin maart 1918 ontmoette Hans in Den Haag de vertegenwoordiger van President Wilson, Jacob Nöggerath, maar zonder resultaat.³⁵ Duitsland kreeg geen wapenstilstand en geen zeggenschap over België, zoals Hans had bedacht³⁶, en moest later in Verdun diep door het stof om vrede te bereiken.

Na de mislukking van een wapenstilstand formuleerde Hans een nieuw voorstel om de Amerikanen over de streep te trekken. De Amerikanen moesten Duitsland zien als wereldkampioen tegen het Russische Bolsjewisme. Maar ook dit idee strandde.³⁷ Vervolgens reisde Hans op 11 augustus 1918 met admiraal Paul von Hintze (1864-1941), de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, naar Spa om met Ludendorff te overleggen. Hans von Haeften zorgde ervoor Ludendorff als eerste te spreken te krijgen. Ludendorff was erg bezorgd over het moreel van de Duitse troepen en hij drong er bij Von Haeften op aan de post van Minister van Propaganda te accepteren. Hans accepteerde dat aanbod niet, omdat hij het niet eens was met de benoeming van Von Hintze. Tot ieders verbazing stelde Hans zelfs begin oktober voor de strijd voort te zetten. Toch bleef hij, op nadrukkelijk verzoek van de socialist Friedrich Ebert (1871-1925), de latere Rijkskanselier, de verbindingsman tussen de regering en het Oppercommando van het leger. In 1919 maakte hij deel uit van de Vredescommissie van het leger.³⁸

Op 26 oktober 1941 meldde de Britse krant Daily Chronicle, dat de Nazi's hun toenmalige vredesvoorstellen ontleenden aan de vredesplannen van Hans uit 1918. De krant schreef:

At the back of it is the German Genral Staff, who have merely revived and modernised the 1918 peace plan of Von Haeften, then liaison officer between the German General Staff and the German Foreign Office.

Much of Von Haeften's phraseology is almost identical with that which the Nazi's are using today.³⁹

Het is zeer onwaarschijnlijk, dat de Nazi's om in 1941 vrede te bereiken gebruikt gemaakt zouden hebben van (delen van) het vredesplan van Hans von Haeften uit 1918. Hitler was in 1941 na zijn successen in Rusland helemaal niet van plan om vrede te sluiten. Hans zou er ook bepaaldelijk niet blij mee geweest zijn, dat de Nazi's met zijn voorstel uit 1918 aan de haal gingen.

Reichsarchiv en der Weltkrieg

In 1920 verliet Hans met de rang van Generaalmajoor het leger. Via generaal Hans von Seeckt (1866-1936) kreeg hij de positie van Directeur van de Historische Afdeling van het op 1 oktober 1919 opgerichte Reichsarchiv. De Historische Afdeling bestond uit 29 medewerkers. Het Reichsarchiv werd gevestigd aan de Brauhausberg in Potsdam en viel onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De vorming van het Reichsarchiv was één van de eerste daden van de Weimar Republiek, omdat er sinds 1914 zo verschrikkelijk veel militair archiefmateriaal vrijkwam, terwijl het sinds 1871

8. Hans von Haefthen als President van het Reichsarchiv

niet gelukt was een Nationaal Archief van de grond te krijgen. Het was toen logisch, dat vooral (ex)militairen er werkzaam waren. Bovendien moesten zo'n tachtig officieren, die zich bezig hielden met het vastleggen van de gebeurtenissen tijdens de oorlog, na Versailles als burger aan de slag.⁴⁰

Bij het Reichsarchiv begon Hans von Haefthen aan zijn eigenlijke levenswerk als eindredacteur van de officiële Duitse geschiedenis van WO I met de titel "Der Weltkrieg". Hij kwam daar te werken onder Hermann Ritter Mertz von Quirnheim (1866-1947), die ook uit het leger afkomstig was. Mertz von Quirnheim was President van het Reichsarchiv tot 1931, toen Hans hem opvolgde. De zoon van Mertz von Quirnheim, Albrecht (1905-1944) werd, evenals Werner, de zoon van Hans von Haefthen, in de nacht van 20 op 21 juli

1944 geëxecuteerd, omdat ook hij nauw betrokken was bij de aanslag op Hitler.

Paul Welling, email: pawelling@upcmail.nl.

De banden tussen de families von Haefthen en von Moltke dateren van WO I en lopen door tot na WO II. Hans von Haefthen was tijdens WO I de adjudant van generaal Helmuth Johannes Ludwig von Moltke, die toen chef van de Generale Staf van het Duitse leger was.

Werner von Haefthen werd rond de jaarwisseling 1942/1943 medewerker van Helmuth James Graf von Moltke (1907-1945). Von Moltke en zijn groep hadden de taak na te gaan of het Duitse leger zich hield aan de internationale afspraken over de behandeling van krijgsgevangenen en de burgerbevolking in veroverde gebieden.

De zoon van Helmuth James von Motke, Konrad (1941-2005), trouwde in 1965 met Ulrike, de jongste dochter van Hans-Bernd von Haefthen. Hans-Bernd en Helmuth James werkten tijdens WO II veel samen, nadat Hans-Bernd op het Ministerie van Buitenlandse Zaken chef van de Afdeling Inlichtingen was geworden en toen von Moltke de verbinding was tussen de Wehrmacht en het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Wordt vervolgd

Uw vereniging

Lezingenprogramma voorjaar 2017

De lezingen vinden plaats op de derde dinsdag van de maand in het Regionaal Archief Rivierenland te Tiel, adres J.S. de Jongplein 3. Hoek Papesteeg en Teisterbantlaan. Aanvang van de lezingen is zoals gebruikelijk om 20.00 uur. Zaal open om 19.30.

Einde van de lezing ca. 22.00 uur en zaal sluit een half uurtje later en daarvoor is nog een drankje verkrijgbaar om een droge mond te voorkomen.

Dinsdag 17 januari 2017

Jacob van Haeften (1751-1831), patriot, politicus en vrederechter

Spreker: Paul Welling

Jacob van Haeften kwam uit een regentenfamilie, die oorspronkelijk uit de Betuwe kwam. Toch was hij patriottisch lid van de vroedschap van Utrecht. Toen de patriotten de meerderheid hadden, werd Utrecht het 'democratisch eldorado' van Europa. Van Haeften legde als eerste verantwoording af van zijn politieke handelen.

In 1787 vluchtte hij naar Frankrijk, net als vele andere patriotten. Toen de Bataafse Republiek werd uitgeroepen keerde hij terug en werd één van de vormgevers daarvan. Hij voerde de openbaarheid van bestuur in.

In 1810 keerde hij de politiek de rug toe. Hij werd vrederechter in Heerenveen. Hij was ook dichter. Zijn literaire doorbraak kwam in 1826.

Email: pawelling@upcmail.nl

Dinsdag 21 februari 2017

Digital en papier: het beste van beide voor de genealoog

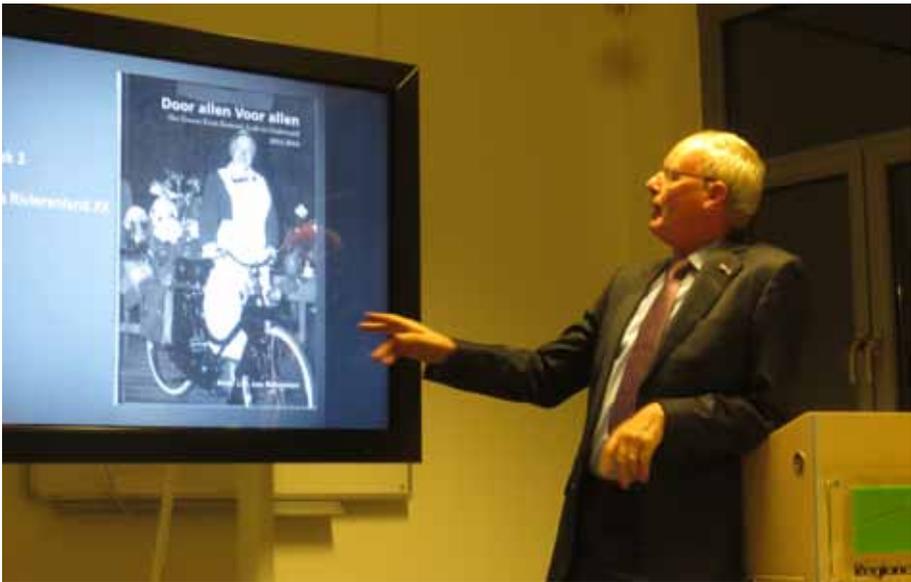
Spreker: Hans van Felius

Na enige tijd heeft de stamboomonderzoeker een groot (papieren?) archief en dreigt de orde erin verloren te gaan. Lossen we dat op door te digitaliseren?

Digitale archivering voor de genealoog in het digitale tijdperk; welke gevolgen heeft dat voor de verwerking en de opslag van de gemaakte aantekeningen?

En hoe zit het met de bewijsvoering? (Wat kun je wel vertrouwen en wat niet, als je aan digitaal onderzoek denkt).

Email: hans.vanfelius@planet.nl

Dinsdag 21 maart 2017

Duitse immigranten in de Betuwe

Spreker: Jos Kaldenbach

In de voordracht komen diverse algemene bronnen aan bod, en ook de soorten van migranten die uit het Duitse taalgebied naar hier kwamen. Van de ongeveer 6 miljoen migraties tussen 1600 en 1900 zijn ook veel seizoenarbeiders in de Betuwe beland, Sommigen bleven door de liefde voor land of meisjes plakken.

E-mail: jos.kaldenbach@tiscali.nl

Dinsdag 18 april 2017

Middelkoop en zijn clan: Een onderzoek naar bron en verspreiding

Spreker: Jan Middelkoop

Zijn de polders Hoog en Laag Middelkoop de bron van alle Middelkoopjes? Dat is inderdaad waarschijnlijk, maar helaas niet zeker. Tijdens de voordracht worden de bronnen voor en tegen besproken. De volgende vraag is natuurlijk: "Is er één stamvader of misschien wel vele?". En ook: "Waar zijn de nakomelingen gebleven en waar wonen ze nu?". Deze lezing is een zoektocht naar de heilige (Middelkoop) graal en -zoals u weet- komt aan zo'n zoektocht nooit een einde.

E-mail: ngvbetuwe@gmail.com

NGV afdeling Betuwe

BESTUUR VAN DE AFDELING

Voorzitter	P.J.M. van Bohemen (Peter), Jacob Catsstraat 3, 4041 XV Kesteren	0488-482-284 voorzitter@betuwe.ngv.nl
Secretaris	J.H. Middelkoop (Jan), Tolhuiswal 3, 4001 LL Tiel	0634-260-276 NGVBetuwe@gmail.com
Penningmeester	F.W.J.F. Oorsprong (Ferd), Gelderse Singel18, 4033 KE Lienden	0654-304-148 ferd.oorsprong@planet.nl
Lid - Lezingen	J.E.M.H. van Bronswijk (Annelies), Molenpad 4, 4112 NZ Beusichem	j.e.m.h.v.bronswijk@tue.nl
Lid - Public Relations	W. de Kruijff (Wim) Molenstraat 11, 4031 JS Ingen	0344- 601 861 widek@upcmail.nl
Lid	J. Thien (Hans), Berkenlaan 73, 6721 CB Bennekom	0318-420-203 j.thien1@chello.nl
afgevaardigden naar ALV	P.J.M. van Bohemen (Peter) J.H. Middelkoop (Jan)	
REDACTIE AQUA VITAE	M. Westhoff, Maurik (Maja) M. van Beek-Montens, (Magda) drs. G. van Ton (Gijsbert)	majawesthoff@hotmail.com
WEBMASTER	vacature (ex J. Kuijntjes)	
BIBLIOTHEEK	P.C. van Maanen (Peter), Gasthuisstraat 12, 4181 AP Waardenburg	0418-651-950 betuwe@genweb.nl
INTERNET	http://betuwe.ngv.nl Facebook: http://tinyurl.com/mo6ewaq	
HELPDESK	Aldfaer: Paul Welling	tel: 0344-632-302
COMPUTERGEONEALOGIE	GensdataPro: Joop Kuijntjes	tel: 0183-699-017
	Reunion: Peter van Maanen	tel: 0418-651-950

DUKWERK	Meerpaal Grafimedia BV	Tiel
ISSN	1879-7253	

NEDERLANDSCHE GENEALOGISCHE VERENIGING

Website	www.ngv.nl
E-mail	info@ngv.nl
Post	Postbus 26, 1380 AA Weesp
Telefoon	0294-413301
Verenigingscentrum	Papelaan 6, Weesp
Openingsstijden	Elke donderdag en zaterdag van 10 tot 16 uur, behalve op feestdagen

Retouradres: Secretaris afdeling Betuwe, Tolhuiswal 3, 4001 LL Tiel

lidnummer
naam
straat
plaats
land

Aalst, Achter den Haag, Acquoy, Andelst, Asch, Asperen, Beesd, Bergakker, Beusichem, Buren, Buurmalsen, Culemborg, De Marsch, Deil, Dodewaard, Drumpt, Echteld, Eck en Wiel, Eldik, Enspijk, Erichem, Est, Geldermalsen, Gellicum, Goilberdingen, Haaften, Heesselt, Hellow, Hemmen, Herveld, Herwijnen, Heteren, Heukelum, Hien, IJzendoorn, Ingen, Kapel-Avezaath, Kerk-Avezaath, Kesteren, Lede en Oudewaard, Lienden, Lingewaal, Lutterveld, Maurik, Medel, Meerten, Meteren, Neder Betuwe, Neerijnen, Ochten, Ommeren, Ooij, Ophemert, Opheusden, Opijnen, Passewaaij, Pottum, Randwijk, Ravenswaaij, Rhenoy, Rijswijk, Rumpt, Spijk, Tiel, Tricht, Tuil, Varik, Vuren, Waardenburg, Wadenoijen, Wely, Zandwijk, Zennewijnen, Zetten, Zoelen, Zoelmond.